

svesti, razumljivoj potrebi novog trenutka za bilansom minulog doba ili demonizaciji socijalizma u političkom trenutku koji ne treba propustiti? Raspravi oko CKK ovde se ne prilazi kao relativno samostalnom naučnopolitičkom diskontinuitetu, tj. originalnom historiografskom istraživanju, niti se drži da je ona obeležila nove naučne početke i sinteze, već smatramo da je debata duboko ukorenjena i predodređena trajnijim evropskim idejnopolitičkim tradicijama gledanja na socijalizam (pre svega Francuske i Nemačke) koje je izmena epohalne svesti kratkog 20. veka samo obelodanila, a pojedine njene segmente dovela do apsurdna. Koliko god bila medijski uticajna, rasprava oko CKK je sa stanovišta sociologije nauke ne mnogo sazajno značajna etapa u prevladavanju prošlosti 20. veka jer je u toj meri opterećena strastima svoga vremena da teško može biti priprema odmerene osmatračnice na prošlost u narednom stoleću. Upravo zbog zarobljenosti političkim strastima 20. veka, ovu debatu nemoguće je razumeti bez osvrta na njenu idejnopolitičku predistoriju, tj. na glavne procese u kojima su se u misli o politici prelamali sukobi leve i desnice u glavnim zapadnoevropskim idejnim središtima.

CKK je pretežno rezultat aktivnosti istoričara francuske fireovske historiografske škole, a u raspravi oko nje se ispoljio daleko složeniji i širi splet u svetu prisutnih različitih odnosa prema ideološkim izvorima nasilja u 20. veku. U opštem strukturnom pogledu CKK je napor sazeo u složenom spoju: (a) izmenjene globalne evropske epohalne svesti s kraja 20. veka; (b) uzajamnog međudejstva neravnomernog razvoja idejnopolitičkog odnosa prema socijalizmu u tradiciji glavnih zapadnoevropskih zemalja, pre svega u Francuske i SR Nemačke; (c) užih aktuelnih idejnopolitičkih potreba preovlađujućih društvenih snaga u Francuskoj; (d) sazajnih napora istoričara, pretežno Fireovih učenika, za bilansiranjem terorističkog učinka jednopartijskih socijalističkih evropskih režima 20. veka.

4. 1. Idejnopolitičke tradicije: francusko i nemačko suočavanje sa socijalizmom.

Da li su sa padom gvozdene zavese pukli vidici, ili se digla magla? Sporovi oko teorija o totalitarizmu nakon nestanka hladnog rata, traganje intelektualaca u Evropi za novim opredeljenjem, kolebanje epohalne svesti i revizionizam u Zapadnoj Evropi i SAD – bitno određuju dileme misli o politici u poslednjih pola veka. Ove rasprave tekle su na različiti način u glavnim idejnim središtima i različito uticale na političku kulturu ovih zemalja i njihovo viđenje suštine društvenih sukoba. Sledeći misaoni obrasci su u Evropi oblikovali identitet idejne klime i političkog grupisanja: antifašizam, antikapitalizam i antitotalitarizam. Zgusnuti izraz idejnih sukobljavanja na kontinentu bila je rasprava oko totalitarizma koja je u Francuskoj i SR Nemačkoj i Italiji u poslednjih pola veka tekla u različitim smerovima. U Francuskoj i Italiji 1950-ih godina bila je snažna antifašistička levica koju je tek posle nekoliko decenija potisnula antitotalitarna usmerenost. Tome nasuprot, početne godine SR Nemačke određivala je antitotalitarna saglasnost, poćednako antinacistička i antikomunistička, nakon čega je usledila erozija antitotalitarizma, a idejnopolitički blokovi su se konstituisali prema obrascima: antifašizam versus antikomunizam. Neravnomerne tokove ovih idejnih sućeljavanja određivala su važna politička zbivanja: sovjetske intervencije 1956. u Mađarskoj, 1968. u Čehoslovačkoj, vojni udar 1981. u Poljskoj, pad Berlinskog zida 1989. i rat u bivšoj Jugoslaviji 1991-95, a od vanevropskih pre svega antikolonijalni pokreti u Trećem svetu protiv metropolskog imperijalizma. Suoćavanje sa ovim realnim zbivanjima-lomovima bitno je određivalo opredeljenje intelektualaca i javne sporove. Neravnomerni tokovi istorija zemalja – idejnih središta uzrok su tome da ni idejne prekretnice ni kontinuiteti nisu bili